

Incəsənətin müxtəlif sahələrinin fərqli janrları var. Rəssamlıqda, musiqidə olduğu kimi, ədəbiyyatda da müxtəlif ədəbi janrlar var. Hər janrıñ da tanınan müəllifləri... Amma çox az sayda yazıçı və şairlər var ki, onlar ədəbi janrların hamisində ustalıqla yaza bilirlər. Klassik ədəbiyyatda da belədir, çağdaş ədəbiyyatda da. Dünya ədəbiyyatında da belədir, milli ədəbiyyatda da. Cəhdər çox olsa da, ədəbiyyatın bütün janrlarında yazmanın uğurları o qədər də böyük deyil. Hərçənd, fikrə münasibət də birmənalı deyil. Bunu istedaddan asılı hesab edənlər də var, mümkünsüz sayanlar da. "Müzakirə"mizdə mövzu ilə bağlı maraqlı fikirlər üzə çıxdı.

NECƏ YAZMAQ DAHA ÖNƏMLİDİR

Professor Bədirxan Əhmədovun fikrincə, bir yazıçı, yaxud şairin bütün janrlarda yazması faktını araşdırmaq gərəkdir: "Olsun ki, bu, nəzəri cəhətdən mümkündür, ancaq bütün janrlarda eyni dərəcədə uğur qazanmaq bir qədər mübahiseli olabilir. Mənəcə, yazıçının, yaxud şairin hansı janrda yazması esas şərtlərdən olmamalı, necə yazması önemli olmalıdır. Sənətkar üçün forma, janr yalnız vasitə rolü oynayır, öz fikirlərini, ideyalarını ifadə etmək üçün sənətkar hər hansı bir janra, formaya müraciət edə bilər və uğur da qazana bilər. Məsələ bundadır ki, Azərbaycan ədəbiyyatında bunun müeyyən nümunələrinə də rast gəlmək mümkündür". Ədəbiyyatşunas alım hesab edir ki, Azərbaycan ədəbiyyatında çoxjanlılıq, çoxformallıq son yüz əlli ilde aktualıq qazanıb: "Ona qədər Azərbaycan şairləri daha çox bir formada yazırdılar. M.F.Axundzadə həm dramaturgiya, həm nəşr, həm təqnid, həm də siyasi pamphlet formalarında əsərlər yazmışdır. Cəlil Məmmədquluzadə dramaturgiya (komediya, tragikomediya), nəşr (povest, hekayə), felyeton, şeir və s. yazmışdır. M.F.Axundzadə, C.Məmmədquluzadə yazdıqları janrların hamisində eyni dərəcədə uğur qazanıb. Ancaq M.F.Axundzadə də, C.Məmmədquluzadə də şeirlər yazarlar da, uğur qazana bilmeyiblər. C.Cabbarlı nəşr, dramaturgiya, poeziya sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Üstəlik, bu ədəbi növlərin bir çox janrlarına müraciət etmiş və uğur qazanmışdır. Hətta satirik şeirlər də yazılmışdır. Ancaq bu janrların hamisində eyni dərəcədə uğur qazandığını da söyləmək olmaz. Çağdaş yazarlarımızdan Firuz Mustafa dramaturgiya, nəşr ədəbi növlərində yazır. Dramaturgiyanın ondan çox (!) janrında eyni dərəcədə uğur qazanıb. Dramaturq bu janrların eksəriyyətini ilk dəfə olaraq Azərbaycan ədəbiyyatına getirib. Hekayə və romanlarında da uğurludur". B.Əhmədov hesab edir ki, ümumiyyətlə, ədəbiyyatın bütün janrlarında yazıl yaradınlar olmadığı kimi, bu janrların hamisində da eyni dərəcədə uğur qazanınması çətindir: "Bununla belə, hər hansı bir şairin, yaxud yazıçının bütün janrlarda yazıl yaratması istisnasi yoxdur. Düşünürəm ki, olsa belə, eyni uğuru qazana bilməz".

İNÇƏ MƏSƏLƏ

Yazıçı-tərcüməçi Nəriman Əbdülrəhmanlının fikrincə, yaradıcılıq vergisi çox ince məsəlidir, onunla həddən artıq ehtiyatla davranışmaq lazımdır, yoxsa küse, yox olub gedəbilər. "Yaradıcılığın da başlıca tələblərindən biri özünü daha çox qabil saydığını sahəni müəyyənləşdirmək, o sahəni həyatının məqsədində və mənasına çevirmək, bacarığını cillalamaq, kamilləşdirməkdir. Bütün janrlarda yaratmaq cəhdii insanın mə-

nəvi enerjisini parçalayıır, nəticədə get-gedə, necə deyərlər, Əli aşından da olur, Vəli aşından da. Əlbəttə, tarixdə bir neçə sahədə sanballı əsərlər yarananlar olub, amma bu cür adamlar Allahın seçilmişləridir, yəni dahilərdir, belə bir xoşbəxtlik hamının payına düşmür. Hətta o dahilər belə, öz yaradıcılıq sahələrində eyni səviyyəyə qalxa bilməyiblər, mütləq tərəzinin bir gözü ağır gelib". Yazıçı indi bütün janrlarda "məşgül olmağın" ümumi belaya çevrildiyin təessüfün bildirir: "Buna görə də, ortaya yüksək səviyyəli sənət əsərləri nadir hallarda çıxır".

rindan asılıdır. Belə ki, dünya ədəbiyyatında, elə bizim ədəbiyyatda da elə istedad və zəka sahibləri olub ki, qələmlərini demək olar ki, bütün ədəbi janrlarda sınavılar, hətta uğur da qazanıblar: "Misallar çəkə bilərəm, ingilis ədəbiyyatında Con Qolsuorsı... Bu yazıcıının istedadının və potensialının hüdüdləri sonsuz olub - roman, hekayə, esse, məqalə, təqnid, təhlil, şeir, pyes, pamphlet, tərcümə... Hətta menim bildiyimə görə, o, həm de gözəl musiqiçi idi, mahni da bəstəleyib, ssenari də yazıb və s. Müasirləri Conu "bəxti getirən varlı yazıçı" adlandırdılar, cünki o, im-

nov, Mirzə Cəlil, Hüseyin Cavid, Böyükəga Qasimzadə, Qasim Qasimzadə, Mirzə İbrahimov... Lap müsəsirli götürək: Elçin, Anar, Vəqif Səmədoğlu, Ramiz Rövşən, Seyran Səxavət. Yəni bu şəxsiyyətlər, dərin zəka sahiblərinə heç nəyi qadağan edə bilməsən ki! Tütəlim, "sən hekayə yazma, şeir yaz" deyə bilməsən. Onların potensialı, istedadlarının üfüqləri adətən çox geniş olur və çox vaxt bu adamlar bütün janrlarda uğurlu əsərlər yaradırlar. Buna pis baxmaq lazımdır. Bütün ədəbi janrlarda yanan qələm sahiblərinin uğur qazanmasına gəlince, yazıçı

Bütün janrlarda yazmaq mümkündür?

Nə qədər ki, iş qabiliyyəti, söz demək ustalığı artıqdırsa...

İSTEDADDAN ASILI MƏSƏLƏ

Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlınn fikrincə, şairin və ya yazıçının ədəbiyyatın bütün janrlarında yazması mümkün deyil. Belə ki, ədəbiyyat sahəsi çox genişdir. Həc poeziyanın da bütün növlərində yazmaq mümkün deyil: "O cümlədən, dramaturgiyanın, nəsrin müxtəlif janrları var. Bunların hamisində yazmaq mümkün deyil. Ancaq bu, istedadı bağlı məsələdir. Bir də ki, qələm adəminin dövrünə, zamanına münəsibətinə bağlıdır. Bir çox ədəbiyyat adamları var ki, çox geniş janrları əhatə ediblər. Yəni pyes de, nəşr de yazıblar. O cümlədən, publisistika, ədəbiyyatşunaslığla da məşgül olublar. Ədəbiyyatda bu cür nümunələr çoxdur. Nə qədər ki, iş qabiliyyəti, söz demək ustalığı artıqdırsa, o qədər geniş janrları əhatə edəcəklər". Yazıçının fikrincə, elə qələm adamları da var ki, çox istedadlı olsalar da, yalnız bir janrda yazılırlar: "Bu, hər kəsin baxışına, marağına bağlıdır. Bu baxımdan, bu suala cavab vermək çox çətindir. Ədəbiyyat tarihində bir çox nümunələr var: bütün janrları əhatə ediblər. Həm pyes, həm nəşr, həm poeziya, həm dramaturgiya ilə məşgül olan adamlar çoxdur. Ancaq dramaturgiyanın, şeir və nəsrin bütün növlərində yazmağı təsəvvür etmək mümkün deyil".

YARADICI ADAMIN İMKANLARINDAN ASILI

Yazıçı Kamran Nəzirli hesab edir ki, ədəbi janrların hamisində ya biləmek yaradıcı adamın imkanla-

deyir ki, o uğurun dərəcəsini bilmərəm və onun hansı meyarlara görə ölçülüyüünü də dəqiq deyə bilmərəm: "Çünki bu qiymətləndirmənin özü də nisbi, yaxud şərtidir. Tutaq ki, (əgər mən hazırlıqlı oxucuyam-sa) mən deyə bilərəm ki, Harold Pinterin şeirləri və pyesi və xoşuma gəlir, amma hekayeleri yox, yaxud bir başqası bunun əksini deyə bilər. Bax belə".

Tərana Mehərrəmova